

Avgudenes ragnarok

//

//]]]]> //]]>

BOKOMTALE: [Avgudenes ragnarok](#) hører med til de skrifter Nietzsche skrev ned i rasende fart før han forsvant inn i galskapens mørke i januar 1889. Undertittelen «Eller hvordan man filosoferer med hammeren» er treffende for så vidt som Nietzsche her som i så mye av sitt øvrige forfatterskap hamrer løs på alt og alle. Nå er hamringen kommet i norsk språkdrakt.

Av Espen Schaanning

Det er mye Nietzsche-mat her, til tross for at boken ikke omfatter mer enn 100 sider. Det er for eksempel her vi finner den kanskje best utarbeidede kritikken av toverdenslæren, «Hvordan den 'sanne verden' ble til en fabel»: Filosofer og lærde som ikke finner seg til rette i verden oppfinder en «sann» verden bakenfor virkeligheten; denne ideelle verdenen benyttes i sin tur til å nedvurdere denne. Nietzsche vil som kjent avskaffe dette bedrageriet, dels for å fjerne bedraget (denne verden er den eneste), dels for å oppvurdere og si ja til livet.

Avviser «den frie vilje»

Det er også interessant å se hvordan Nietzsche i *Avgudenes ragnarok* hele tiden viser til samtidens kriminalantropologi i sin stadige henvisning til degenerasjon, instinktenes betydning, forbrytertyper og så videre. Nietzsche er tidstypisk for så vidt som han kritiserer tradisjonens tenkesett gjennom å opptre som psykolog og fysiolog. Det er også i denne tradisjonen han plasserer seg når han avviser forestillingen om «den frie vilje», et påfunn fra prestenes side for at menneskene skal kunne framstå som «skyldige». Men han går naturligvis langt utover slike «positivistiske» retninger når han avviser kausalforklaringer. Vi har ingen grunn til å anta at jeg'et, motivet eller viljen er «årsak» til handlinger, hevder han. Og dette gjelder også i «tingenes» verden når «ting» angis som årsak (forestillinger om årsaker i natur og samfunn er i virkeligheten hentet fra den feilaktig forestillingen om at motivet er årsak til handlinger). Nietzsche foretrekker derfor å snakke om «årsaksdriften», det vil si vårt behov for å lese årsaker inn i verden.

Ingen innføring

Det vil imidlertid være en overdrivelse å påstå – som oversetteren gjentatte ganger gjør – at denne boken er en egnet innføring i Nietzsches filosofi. Vi finner her riktignok en rekke av hans tidligere utfall mot kristendommen, demokratiet, sosialismen og platonismen, og mange av dem er til tider innholdsrike og velformulerte. Men ofte støter vi på aforismer som for selv den mest kompetente Nietzsche-leser må framstå som vage eller uforståelige. Til tider er det også (i det minste for meg) vanskelig å vite om Nietzsche framstiller motpartens eller sin egen posisjon. Nietzsche er jo kjent for å eksperimentere med ulike filosofiske posisjoner. Man vet ofte ikke hvor man har ham. Men er poenget å skape en slik usikkerhet og villrede hos leseren, så vil man kanskje kunne betrakte *Avgudenes ragnarok* som en «innføring».

Oversetterfeil

Oversetteren har av og til bidratt til forvirringen. Det er i det store og hele en habil og etterrettelig oversettelse. At et titalls kursiver er blitt borte, kan man bære over med. Men jeg synes han følger originalen for slavisk, slik at det blir dårlig og til tider uforståelig norsk. Jeg skjønner for eksempel ikke helt poenget med å oversette «Passion» med «pasjon», eller at han oversetter Nietzsches bemerkning om menneskekjenneren – «das sei ein großer 'Unpersönlicher'» – med «han er en stor 'upersonlig'». Et par viktige oversetterfeil må også nevnes. I sin aforisme «Mitt begrep om frihet» hyller Nietzsche det store, sterke, krigerske, «frie» mennesket som ikke viker tilbake for vanskeligheter og hindringer: «Den høyeste typen av frie mennesker skulle man søke der hvor den største motstanden bestandig overvinnes: Fem skritt fra tyranniet, tett på knektskapets farer», hevder Nietzsche og fortsetter (i oversettelsen): «Dette er psykologisk sant om man her under 'tyranner' forstår uforsonlige og fryktelige instinkt som fordrer et maksimum av autoritet og tukt – skjønneste type: Julius Cesar». Man kunne her forledes til å tro at dette frie mennesket først og fremst skal tukte andre. Men oversetteren har utelatt et sentralt uttrykk. Det skal være: «Dette er

psykologisk sant om man her under 'tyranner' forstår uforsonlige og fryktelige instinkter som fordrer et maksimum av autoritet og tukt *mot seg selv* – » (min kursiv). Det er selvtukten som for Nietzsche – her som ellers – er det sentrale.

Og i en aforisme der Nietzsche beskriver hvordan Goethe tilstrebet «totalitet», slik at fornuft, sanselighet, følelse og vilje ikke skulle splittes i separate enheter (Kant er her den store skurken), heter det: «En slik ånd som er blitt fri, står med en munter og fortrolig fatalisme midt i alt, i troen på at bare det enkelte er forkastelig, at alt forløses og bejaes – han forneker ikke lenger...». Men setningen er uforståelig på grunn av en sentral utelatelse. Det skal være: «i troen på at bare enkelfenomenet er forkastelig, at alt som helhet forløses og bejaes». Som en slags sekularisert teodisè påberoper Nietzsche seg altså den store sammenhengen, helheten, når han skal begrunne det store menneskets rett til å gjøre som han vil.

En ting til slutt: Nietzsche henviser utallige ganger (mer enn noe annet sted, tror jeg) til kvinnen i *Avgudenes ragnarok*. En vidsynt sjel bør undersøke disse henvisningene nærmere. Det kan ligge mye der som ikke lar seg redusere til et forstokket kvinnesyn.

En lengre versjon av anmeldelsen kan leses i [Arr – idéhistorisk tidsskrift 3–4/2009](#)

//

//]]]]> //]]>

Bok: Avgudenes ragnarok; eller hvordan man
?losoferer med hammeren – Friedrich Nietzsche
— Oversatt av Eric Lawrence Wiik; Spartacus,
Oslo 2009

//

//]]]]> //]]>

Fra: Arr – 3–4 2009 — <http://arrvev.com>